

Przed pomnikiem Rzezi Wołyńskiej w Warszawie. Od lewej: Szczepan Siekierka, Jan Józef Kasprzyk, Halina Szymańska (Kancelaria Prezydenta RP), Antoni Macierewicz, Jarosław Szarek, 2017 r. Fot. Piotr Życieński

Michał Siekierka

SUOZUN – ocalić prawdę

W 2017 r. przypadło dwudziestopięciolecie działalności wrocławskiego Stowarzyszenia Upamiętnienia Ofiar Zbrodni Ukraińskich Nacjonalistów. Jest ono bezpośrednim kontynuatorem założonego w 1990 r. Stowarzyszenia Rodzin Ofiar Ukraińskich Nacjonalistów – „Misja Pojednania i Pokuty”.

Stowarzyszenie „Misja Pojednania i Pokuty” aktywnie – choć bez osobowości prawnej, bez wyraźnej struktury organizacyjnej i w ograniczonym zakresie – działało w środowisku naukowo-historycznym, zajmując się (jako pierwsza instytucja społeczna) sprawą upamiętnienia ofiar nacjonalistów ukraińskich. W 1991 r. we wsi Bagno zorganizowało pierwszą uroczystość

Szczepan Siekierka – prezes SUOZUN – odbiera Nagrodę Kustosza Pamięci Narodowej, 2017 r. Fot. Piotr Życieński

żałobną poświęconą pomordowanym Polakom. W tej samej miejscowości odbyła się konferencja naukowa na temat tragedii na Kresach Wschodnich. Przewodniczył jej Tadeusz Swoboda, udział wzięli m.in. prof. Edward Prus, dr Jan Selwa i wiele innych osób, świadków tragicznych wydarzeń na Kresach – głównie mieszkańcy byłego powiatu Podhajce w przedwojennym województwie tarnopolskim.

W 1991 r. dr Selwa przystąpił do opracowywania statutu Stowarzyszenia Upamiętnienia Ofiar Zbrodni Ukraińskich Nacjonalistów. W grudniu tegoż roku komitet założycielski wystąpił z wnioskiem do Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu o wpis nowej organizacji do rejestru. Zgodnie z założeniami statutu stowarzyszenie stawia sobie następujące cele:

- upamiętnienie wszelkimi dostępnymi środkami ofiar nienawiści ukraińskich nacjonalistów, w szczególności ofiar ludobójczych zbrodni popełnionych od pierwszych dni wojny we wrześniu 1939 r. na ówczesnym obszarze państwa polskiego, aż do ustania zorganizowanej zbrodniczej działalności nacjonalistów ukraińskich kilka lat po wojnie na obecnym terytorium Polski;

- ocalenie od zapomnienia prawdy o rozmiarach popełnionych zbrodni i stosowanych metodach eksterminacji;

- przyczynienie się do upowszechnienia wiedzy o ideologicznych korzeniach ukraińskiego nacjonalizmu, jego związkach z hitleryzmem oraz o rodowodzie Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i Ukraińskiej Powstańczej Armii;

- przeciwstawianie się uogólnieniom, które prowadzą do fałszywego obrazu dążeń narodowych Ukraińców i utożsamiania z tymi dążeniami działalności OUN;

- wskazywanie niebezpieczeństw bezkrytycznej pochwały zbrodniczej, ludobójczej przeszłości, odradzającej się ideologii nazizmu, jej rozpowszechniania i związanych z tym zagrożeń dla powstającej państwowości ukraińskiej;

- przeciwdziałanie wrogiej propagandzie przeciwko narodowi polskiemu w kraju i poza granicami, prowadzonej przez zorganizowane, działające legalnie i nielegalnie ośrodki nacjonalizmu ukraińskiego;

- wskazywanie winnych popełnionych zbrodni i zawiadamianie o tym organów powołanych do ścigania zbrodniarzy;

- udzielanie pomocy pokrzywdzonym w dochodzeniu swych praw i w dochodzeniu do ukarania winnych dokonanych zbrodni oraz zbieranie, gromadzenie i udostępnianie materiałów dotyczących popełnionych zbrodni ludobójstwa, jak też szowinistycznej działalności OUN, UPA i innych organizacji;

- inicjowanie i popieranie działalności naukowej i popularyzatorskiej dotyczącej działalności OUN, UPA i innych organizacji ukraińskich kolaborujących z okupantami ziem II RP, prowadzonej przeciwko Polakom, obywatelom polskim i państwu polskiemu;

- współdziałanie z organizacjami i fundacjami kresowymi realizującymi podobne cele;

- przedstawianie odpowiednim organom państwowym, w szczególności Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN, wyników swych ustaleń;

- organizowanie uroczystości żałobnych poświęconych pamięci ofiar terroru i eksterminacyjnej działalności ukraińskich nacjonalistów;

- upamiętnianie w sposób trwały krwawej historii, której sprawcą był szowinizm, w szczególności różnego rodzaju publikacjami, pomnikami, wmurowywanymi tablicami, rzeczywistymi i symbolicznymi nagrobkami.

Powołanie stowarzyszenia 22 stycznia 1992 r. dało możliwość działania nie tylko Kresowianom, rodzinom ofiar pomordowanych, lecz każdemu, kto interesuje się historią Kresów Wschodnich. W celu informacyjnym zorganizowano w 1992 r. Ogólnopolskie Seminarium Historii Kresów Wschodnich II RP z udziałem wybitnych historyków – znawców problematyki ukraińskiego nacjonalizmu. Otwarte dla członków towarzystw, stowarzyszeń, organizacji kresowych i kombatanckich w kraju i za granicą, seminarium stało się forum dialogu i wymiany myśli dla tych, którzy wcześniej nie mieli szans na rzetelną dyskusję. Podczas obrad szczegółowo omówiono takie zagadnienia, jak bezkarność zbrodniarzy i ich aktualna propaganda; ideologia, na której opierały się OUN i UPA; działalność polskiej samoobrony w czasie trwania okupacji niemieckiej; ochrona ludności cywilnej przed ukraińskimi bojówkami oraz rola Ukraińców w ratowaniu Polaków na Kresach. Ustalono wstępne posunięcia dotyczące budowy pomników i epitafiów, a także sposobów ich promowania. Zwrócono uwagę na uściślenie nazewnictwa, właściwego dla omawianej kwestii, w szczególności potępiono funkcjonujące w opinii publicznej i politycznej zwroty, jak: „polsko-ukraińska wojna domowa”, „wydarzenia wołyńskie” i „bratobójcze walki”. Stowarzyszenie jednoznacznie opowiedziało się za określeniem: zbrodnia ludobójstwa.

W działalności Stowarzyszenia Upamiętnienia Ofiar Zbrodni Ukraińskich Nacjonalistów dają się wyodrębnić następujące sfery:

- publikacyjna – wydawanie książek, czasopism, ulotek, broszur oraz innych materiałów informacyjno-edukacyjnych (od 1991 r. SUOZUN wydaje kwartalnik historyczno-publicystyczny „Na Rubieży”);
- organizacyjna – organizowanie uroczystości patriotycznych, Mszy św. za pomordowanych Polaków, koncertów oraz innych wydarzeń o charakterze publicznym, mających na celu kultywowanie pamięci o Kresach Wschodnich II RP;
- protestacyjno-informacyjna – pisanie listów, petycji, sprostowań, apeli skierowanych do środków masowego przekazu oraz władz;
- upamiętniająca – budowa pomników, kaplic, epitafiów, obelisków oraz ustanawianie pomników przyrody w postaci lasków i skwerów, mających za zadanie upamiętniać poległych na Kresach, kresowych bohaterów i wszystkich tych, którzy w 1945 r. utracili swoje małe ojczyzny;

NA RUBIEŻY

CHASOPISMO HISTORYCZNO-PUBLICYSTYCZNE
Stowarzyszenie Upamiętnienia Ofiar Zbrodni
Ukraińskich Nacjonalistów we Wrocławiu

ISSN 1230-4387

NR 145/2016

KOMENTARZE HISTORYCZNE

WOŁYŃSKIE

Dubno + 1707	Krzemieniec + 3279	Sarny + 2235
Horochów + 3322	Luboml + 2346	Włodzimierz Wołyński + 7890
Kostopol + 4267	Łuck + 4555	Zdolbunów + 1940
Kowel + 3753	Równe + 1456	

STANISŁAWOWSKIE

Kosów Huculski + 1513	Stryj + 2147
Nadwórna + 2277	Śniatyn + 670
Rohatyn + 3380	Tlumacz + 2436
Stanisławów m. i pow. + 4496	Żydaczów + 956

LWOWSKIE

Bobrka + 1759
Brzozów + 798
Dobromil + 1873
Drohobycz + 1323
Gorlice + 17
Gródek Jagielloński + 528
Jarosław + 2213
Jasło + 51
Jaworów + 2060
Krosno + 6
Lesko + 2894
Lubaczów + 3627
Lwów m. i pow. + 2062
Łańcut + 10
Mościska + 429
Nisko + 8
Nowy Sącz + 6
Przemysł + 2900

TARNOPOLSKIE

Borszczów + 2985
Brody + 5642
Brzeżany + 2907
Buczacz + 3471
Czortków + 2063
Kamionka Strumiłowa + 2414
Kopczyńce + 2472
Podhajce + 2447
Przemysły + 3204
Radziechów + 1689
Skalat + 2286
Tarnopol m. i pow. + 4646
Trembowla + 2998
Zaleszczyki + 3105
Zbaraż + 1551
Zborów + 1610

LUDOBÓJSTWO
DOTYCHCZAS NIEUKARANE I NIEPOTĘPIONE

- edukacyjno-aktywizacyjna – organizowanie konferencji naukowych, popularyzacyjnych i tematycznych dotyczących Kresów Wschodnich II RP, a także spotkań z młodzieżą szkolną i osobami zainteresowanymi dziedzictwem Kresów.

Członkowie stowarzyszenia od początku swojej działalności podkreślali, że nie żywią żadnych pretensji do narodu ukraińskiego, nie kwestionują pojałtańskiej rzeczywistości ani nie działają z pobudek materialnych. Ich celem było wymuszenie na władzach Polski i Ukrainy wspólnej deklaracji o potępieniu działalności OUN i UPA, nazwanie zbrodni popełnionej na Polakach w latach 1939–1947 ludobójstwem oraz zaprzestanie kultywowania pamięci ukraińskich zbrodniarzy wojennych.

W wyniku wieloletniej współpracy SUOZUN z Radą Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Instytutem Pamięci Narodowej oraz innymi organizacjami, a także z miejscowymi władzami, wybudowano ponad 285 obiektów upamiętniających pomordowanych i tragiczne wydarzenia. Te symbole pamięci znajdują się w miejscach publicznych, w obiektach sakralnych (głównie w kościołach rzymskokatolickich) i na cmentarzach. Zarząd stowarzyszenia udzielał pomocy wszystkim osobom zainteresowanym, pragnącym poznać swoje korzenie (okoliczności śmierci bliskich, miejscowości, w których żyli, itp.). Współpracuje z pionem śledczym IPN w kwestii ustalenia danych osobowych pomordowanych Polaków.

Własnym nakładem wydano cztery książki dokumentujące ludobójstwo dokonane na Polakach przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1947, w tym opracowanie *Ludobójstwo dokonane na duchownych obrządku łacińskiego przez OUN-UPA oraz zniszczenia obiektów sakralnych rzymskokatolickich na Kresach Południowo-Wschodnich 1939–1947*, a ponadto *Przewodnik. Pomniki, tablice pamięci i mogiły na terenie Polski ofiar ludobójstwa dokonanego na Polakach przez OUN i tzw. UPA 1939–1947* (w formie albumu), *Katalog wystawy ludobójstwa dokonanego na Polakach przez OUN-UPA na Kresach Południowo-Wschodnich II RP 1939–1947* i monografię *SS-Galizien. Między ideologią nazizmu, ukraińskim nacjonalizmem a zbrodniami*.

W 2003 r., z okazji sześćdziesięciolecia tzw. krwawej niedzieli, na specjalnej konferencji zorganizowanej we Wrocławiu zaprezentowano wystawę na temat ludobójstwa dokonanego przez OUN i UPA w latach 1939–1945. Na planszach widniały zdjęcia osób zamordowanych, zniszczonych kościołów, pomników i tablic upamiętniających ofiary, informacje o udokumentowanej liczbie poległych Polaków w poszczególnych miejscowościach, a także mapy powiatu obejmujące

miejsowości, w których dochodziło do zbrodni. Zaprezentowano wybrane zdarzenia z województw tarnopolskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i wołyńskiego. Od tego czasu wystawa była prezentowana w kilkunastu miejscowościach na terenie kraju oraz na Ukrainie.

Niekwestionowanym dorobkiem SUOZUN jest pomnik mauzoleum poświęcony pamięci ofiar zbrodni ludobójstwa. Jego historia sięga dnia 6 października 1994 r., gdy prezesi stowarzyszeń kresowych i kombatanckich powołali Społeczny Komitet Budowy Pomnika. Monument miał być symboliczną mogiłą zamordowanych w województwach wołyńskim, tarnopolskim, stanisławowskim i lwowskim. Jego odsłonięcie odbyło się 25 września 1999 r. na wrocławskim bulwarze Xawerego Dunikowskiego w obecności władz samorządowych, przedstawicieli służb mundurowych, duchowieństwa, pocztów sztandarowych (czterdziestu organizacji) oraz licznie przybyłych gości. Pomnik poświęcił metropolita wrocławski kard. Henryk Gulbinowicz. W krypcie monumentu złożono dwadzieścia urn z ziemią pochodzącą z różnych części utraconych województw wschodnich, w których ukraińscy nacjonaści dokonywali pogromu Polaków. Corocznie w lipcu pod pomnikiem odbywają się obchody organizowane przez środowiska kresowo-kombatanckie upamiętniające tragedię Kresów. Warto podkreślić, że jest to pierwszy tego typu monument powstały w wolnej Polsce.

W 2008 r. SUOZUN wystąpiło z inicjatywą odrestaurowania kaplicy rodu Rehdiger auf Striesa, mieszczącej się w kościele św. Elżbiety we Wrocławiu, w celu przeznaczenia jej na kaplicę Kresowian pw. św. Andrzeja Boboli. Otwarcie i poświęcenie kaplicy odbyło się 4 września 2011 r. Wśród odrestaurowanych zabytków umieszczono tablice organizacji kresowych i kombatanckich, kontynuujących tradycję, kulturę i pamięć o walkach na Kresach Wschodnich. Ponadto wykonano witraż przedstawiający wizerunek męczennika św. Andrzeja Boboli, z uwzględnieniem herbów miast województw utraconych po II wojnie światowej.

Stowarzyszenie – w odpowiedzi na zapotrzebowanie związane z popularyzowaniem historii Kresów, kultury i obyczajów wśród młodzieży szkolnej i mieszkańców województwa dolnośląskiego – aktywnie włącza się również w działalność dydaktyczną. Od 2012 r. jest realizowany program „Żywa lekcja historii – debata publiczna”. Najważniejszym celem projektu było zaprezentowanie młodzieży, czym jest tożsamość kresowa współcześnie oraz jaki miała wpływ na dzisiejszy kształt

» Trwająca ponad trzydzieści lat praca społeczna przyniosła efekt. **Dziś niemal we wszystkich większych miastach Polski odbywają się marsze, uroczystości oraz Msze św. ku pamięci pomordowanych Kresowian.** »

(potocznie zwany banderowskim) został zapamiętany jako synonim ludobójstwa, pożogi i grabieży. Trwająca ponad trzydzieści lat praca społeczna, zbieranie dowodów, relacji ofiar, zdjęć, pisanie artykułów, opinii, listów, protestów i apeli, organizowanie konferencji naukowo-historycznych, uroczystości patriotycznych, pielgrzymek, jak i własna działalność wydawnicza tudzież zaangażowanie w budowę pomników przyniosły efekt w postaci sejmowej uchwały z 2016 r. w sprawie oddania hołdu ofiarom ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1943–1945 oraz ustanowienia 11 lipca Narodowym Dniem Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II RP. Warto dodać, że w 2016 r. członkowie SUOZUN byli obecni na posiedzeniach Parlamentarnego Zespołu ds. Kresów, Kresowian i Dziedzictwa Ziemi Wschodnich Dawnej Rzeczypospolitej, pracującego nad treścią obu uchwał. Dziś niemal we wszystkich większych miastach Polski odbywają się marsze, uroczystości oraz Msze św. ku pamięci pomordowanych kresowian oraz tych, którzy walczyli z czerwono-czarnymi bojówkami ukraińskimi. Pisze o tym niezależna prasa, są nagrywane wywiady ze świadkami historii, powstają filmy dokumentalne. W 2017 r. za swoją dotychczasową działalność, za trud upowszechniania prawdy historycznej oraz upamiętnianie zamordowanych Polaków, stowarzyszenie zostało uhonorowane przez IPN Nagrodą Kustosza Pamięci Narodowej.

tw. ziem odzyskanych. Prelekcje na temat Kresów odbyły się w ponad sześćdziesięciu szkołach województwa dolnośląskiego.

Przez Polaków pochodzących z Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej nacjonalizm ukraiński

Michał Siekierka (ur. 1984) — absolwent stosunków międzynarodowych i filozofii. Wiceprezes Stowarzyszenia Upamiętnienia Ofiar Zbrodni Ukraińskich Nacjonalistów we Wrocławiu. Autor książki *SS-Galizien. Między ideologią nazizmu, ukraińskim nacjonalizmem a zbrodniami* (2012).